

UNIVERSITY OF CRETE
Joint Graduate Programme Bioethics

7th Annual Meeting –Retreat

***Bioethical Issues in
the Life Sciences***

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

BOOK OF ABSTRACTS

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών **Βιοηθική**

Fikret Adaman, Professor of Economics, University of Bogazici, Turkey

Valuation languages in environmental conflicts: How stakeholders oppose or support gold mining at mount ida, Turkey

(in collaboration with Duygu Avcı and Begüm Özkaynak)

We analyze an ongoing environmental conflict over the prospect of gold mining at Mount Ida, Turkey, and aim at unpacking the valuation languages used by the social actors either to support or to oppose gold mining in the conflict. Based on the field study that consists of 37 in-depth interviews, three focus groups, and a survey administered to a total of 738 citizens, the factors that affect local public's positions *vis-à-vis* gold mining at Mount Ida and their choice of valuation languages are examined. Thinking of the conflict at Mount Ida in terms of valuation languages enables us to better understand the various dimensions of the conflict and to distinguish the disagreements that can be controlled and solved via technical measures or bargaining over the amount of monetary compensation from those that defy such technical and/or monetary solutions. We also intend to provide a useful and general methodology that combines qualitative and quantitative research methods for understanding a broad range of environmental conflicts. The results are in line with earlier findings in that local people oppose such projects for various distinct reasons and that monetary and/or technical compensatory schemes do not suffice to solve the disagreements. The results also challenge the "post-materialism hypothesis" (of Inglehart), and give support to "environmentalism of the poor" argument (of Guha and Martinez-Alier).

Καλλιόπη Ανδρουλάκη, μεταπτυχιακή φοιτήτρια ΠΜΣ «Βιοηθική», Πανεπιστήμιο Κρήτης, **Βασιλική Πετούση**, Επίκ. Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, **Ανδρέας Γ. Ντούλης**, Ερευνητής Γ' Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας, **Antoine Harfouche**, Brain Gain Recipient Professor, Faculty of Agriculture, University of Tuscia, Italy.

Βιοηθική και γενετική τροποποίηση δασικών δέντρων: ερωτήματα και προβληματισμοί στη διεθνή βιβλιογραφία

Η γενετική τροποποίηση δασικών δέντρων αποτελεί σχετικά πρόσφατη εφαρμογή της βιοτεχνολογίας, ενώ συγκεκριμένα είδη γενετικά τροποποιημένων δέντρων έχουν ήδη εμπορευματοποιηθεί σε διάφορα μέρη του κόσμου. Όπως όμως συμβαίνει ευρύτερα με τις εφαρμογές της γενετικής μηχανικής, η γενετική τροποποίηση δέντρων αποτελεί σημείο τριβής και αντιπαράθεσης σε επιστημονικό και κοινωνικό επίπεδο καθώς και σε επίπεδο πολιτικών και πρακτικών. Έτσι, υποστηρικτές των εφαρμογών της προτείνουν ότι είναι σημαντική η ωφέλεια που μπορεί να προκύψει από τη γενετική τροποποίηση δασικών δέντρων, όπως είναι για παράδειγμα η μεγιστοποίηση της παραγόμενης βιομάζας. Από την άλλη μεριά οι επικριτές της αντιτείνουν επιχειρήματα που σχετίζονται κυρίως με τις περιβαλλοντικές πτυχές του θέματος. Το βιοηθικό ενδιαφέρον σε αυτή τη συζήτηση είναι μεγάλο και ευνόητο καθώς διάφορες πτυχές της αφορούν και αναφέρονται σε ζητήματα περιβαλλοντικής ηθικής όπως το ερώτημα της αξίας της μη-ανθρώπινης ζωής, της σχέσης του ανθρώπου με το περιβάλλον, τις έννοιες και τις αρχές της αυτονομίας και της δικαιοσύνης. Στην παρούσα εισήγηση προσεγγίζονται τα επιχειρήματα και τα αντεπιχειρήματα που σχετίζονται με τη γενετική τροποποίηση δασικών δέντρων και αφορούν και ενδιαφέρουν άμεσα την περιβαλλοντική ηθική και τη βιοηθική έτσι όπως αυτά αναπτύσσονται στη διεθνή βιβλιογραφία.

Kalliopi Androulaki, 'Bioethics' M.A. student, University of Crete, **Vassiliki Petoussi-Douli**, University of Crete, **Andreas G. Doulis**, National Agricultural Research Foundation, **Antoine Harfouche**, Brain Gain Recipient Professor, Faculty of Agriculture, University of Tuscia, Italy.

Bioethics and genetic modification of trees: Questions and concerns addressed in the international scientific literature

Genetic modification of forest trees represents a relatively recent biotechnological application, while specific species of genetically modified forest trees have already been commercialized in many parts of the world. Similarly to the situation with genetic engineering in general, genetic modification of forest trees is a contested area at the scientific and the social levels as well as the level of policies and implementation. Thus, supporters of its applications, suggest that the benefits of genetic modification of forest trees can be found in areas such as the maximization of biomass production. On the other hand, critics argue against it mainly on the basis of environmental concerns. The bioethical interest in this debate is significant and evident to the extent that its various aspects relate to the value of non-human life, the relation between humans and the environment, the meanings and the principles of autonomy and justice. In the present presentation the arguments and the counterarguments concerning genetic modification of

forest trees as these related to the interests of environmental ethics and bioethics, are addressed through a review of the international literature.

Κωνσταντίνα Αντιόχου, υποψ. διδάκτορας Φιλοσοφίας,
Πανεπιστήμιο Κρήτης

Επιστήμη και Αξίες. Τα όρια και οι προϋποθέσεις του πλαισιακού εμπειρισμού της Helen Longino.

Το ιδεώδες της αξιολογικά ουδέτερης επιστήμης συνδέεται παραδοσιακά με τη δυνατότητα της διάκρισης μεταξύ των επιστημικών και των κοινωνικών αξιών. Ενώ η παρουσία των κοινωνικών αξιών θεωρείται δεδομένη σε πλευρές της επιστήμης που δεν σχετίζονται με την καθαυτό επιστημονική μεθοδολογία, στα «εσωτερικά» μέρη της επιστήμης κρίνεται ότι μπορούν και θα πρέπει να λειτουργούν μόνον επιστημικές αξίες.

Η Helen Longino αμφισβητεί τη δυνατότητα μια τέτοιας διάκρισης. Υποστηρίζει ότι οι επιστημικές αξίες δεν είναι ικανές να κρίνουν κατά τρόπο αποφασιστικό ένα επιστημονικό αποτέλεσμα, και προτείνει μια εναλλακτική ανασυγκρότηση της επιστήμης, η οποία αναδεικνύει το πλαίσιο (των κοινωνικών αξιών) σε παράγοντα συγκρότησης της επιστημονικής γνώσης.

Με αφορμή μια περίπτωση *εκτοπισμού* των επιστημικών αξιών από κοινωνικές, την οποία επικαλείται η Longino, κατά την ανάπτυξη των πρώτων συστηματικών μέσων ελέγχου των γεννήσεων, η παρούσα ανακοίνωση στοχεύει στην ανάδειξη των ορίων της συγκεκριμένης προσέγγισης. Αν και η Longino έχει δίκιο όταν ισχυρίζεται ότι δεν υφίσταται αξιολογικά ουδέτερη επιστήμη, η προσέγγισή της καταλήγει, όπως θα δούμε, να αναγάγει το αντικειμενικό σε αυτό που γίνεται αντικείμενο συναίνεσης. Η απόρριψη της διάκρισης μεταξύ των επιστημικών και των κοινωνικών αξιών, που προϋποτίθεται της προσέγγισης αυτής, εγείρει δε ερωτήματα που αφορούν στην ευθύνη, αλλά και, κυρίως, στα όρια της δικαιοδοσίας, του επιστήμονα.

Konstantina Antiochou, Ph.D. candidate, Philosophy, University
of Crete

Science and Values: Limits and presuppositions of H. Longino's Contextual Empiricism

The ideal of value neutral science is traditionally associated with the possibility of distinguishing between scientific (epistemic) and social values. While the external parts of science are thought to be affected by social as well

as epistemic values, its internal parts, the very doing of science is considered socially immune.

Helen Longino rejects the possibility of such a distinction. She argues that epistemic values are not decisive for the conclusions reached in science, and develops an alternative approach to science which highlights the relevance of context to the construction of scientific knowledge. With references to what Longino cites as an example of *displacement* of epistemic values by contextual considerations, a case provided by the history of the development of systemic means of birth control, this presentation aims to highlight the limits of such an approach. Although Longino is right when she claims that there is no absolute value-neutral science, her approach does not distinguish, as we shall see, what is objective from the object of scientific consensus. Meanwhile, the rejection of the distinction between epistemic and social values, as a presupposition of this approach, raises questions regarding the moral responsibility as well as the authority of the scientist.

Αικατερίνη Ασπραδάκη, υποψ. διδάκτορας ΠΜΣ «Βιοηθική»,
Πανεπιστήμιο Κρήτης

Βιοηθικά προσανατολισμένες προκλήσεις και πολιτικές φροντίδας υγείας με έμφαση σε ζητήματα στοματικής υγείας

Στο ευρύτερο πεδίο της βιοηθικής οι πολιτικές φροντίδας υγείας συγκεντρώνουν σημαντικό ενδιαφέρον καθώς πολλές είναι οι περιπτώσεις που θέτουν σοβαρές προκλήσεις. Στην παρούσα ανακοίνωση η έρευνα επικεντρώνεται σε προκλήσεις που συνδέονται ειδικότερα με προγράμματα και πολιτικές προαγωγής και προστασίας της υγείας των πολιτών στις σύγχρονες διαβουλευτικές δημοκρατίες, προκλήσεις που, με κεντρικό άξονα ζητήματα αυτονομίας και δικαιοσύνης, σχετίζονται με τη δικαιολόγηση, τη δημοκρατική νομιμοποίηση και την κοινωνική αποδοχή των ως άνω προγραμμάτων και πολιτικών.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συζήτηση σε επίπεδο κοινωνικής αμφισβήτησης και διεκδίκησης για νομικές μεταρρυθμίσεις καθώς και για επανεξέταση καθιερωμένων, αναφορικά με τις πολιτικές λήψης αποφάσεων φροντίδας υγείας, πρακτικών στις ραγδαίως οικονομικά και πολιτικά μεταβαλλόμενες σύγχρονες κοινωνίες υπό το φως των ταυτόχρονα ραγδαίων ιατροβιοτεχνολογικών εξελίξεων και των εφαρμογών τους. Έμφαση στα παραδείγματα δίνεται σε ζητήματα στοματικής υγείας.

Ekaterini Aspradaki, Ph.D. candidate, Bioethics, University of Crete

Bioethics-oriented challenges and healthcare policies with emphasis on oral healthcare issues

In bioethics broader field, healthcare policies are of a great interest as, in a number of cases, they pose serious challenges. This presentation is focused especially on challenges to public health programs and policies aimed to citizen's health promotion and prevention of disease and injury within contemporary deliberative democracies, challenges which, having in their core autonomy and justice issues, are related to programs and policies' justification, democratic legitimation and social acceptability.

It is in particular discussed social questions and demands for legal reforms as well as for re-examination of established healthcare policies in the economically and politically rapidly changing modern societies in the light of the simultaneously rapidly biomedical developments and their applications. Oral healthcare issues are emphasized in the case studies discussion.

Φίλιππος Βασιλόγιαννης, Λέκτορας Φιλοσοφίας του Δικαίου, Τμήμα Νομικής, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Μετρούν οι αριθμοί: πώς και γιατί;

Ο διασώστης καλείται να σώσει *είτε* τον *A* *είτε* τους *B&Γ* χωρίς κίνδυνο για τη δική του ζωή ή υγεία και χωρίς να συντρέχει ιδιαίτερος λόγος (π. χ., καθήκον γονέως προς τέκνο) να σώσει κατά προτεραιότητα κάποιο από τα δυνητικά θύματα.

Ένας σκεπτικισμός ως προς τη σημασία του αριθμού των δυνητικών θυμάτων καθ' εαυτόν υποστηρίζει ότι σε μιά τέτοια ηθική σύγκρουση ο διασώστης έχει την ευχέρεια να επιλέξει να σώσει τον *A* χωρίς ο *B* ή ο *Γ* να έχουν να του αντιπoinούν κανονιστικούς λόγους, παρά λειτουργώντας ως ομάδα (*B&Γ*), πράγμα που αντίκειται, ωστόσο, σε ισχυρές ηθικές διαισθήσεις μας: ουδείς γενικά και αφηρημένα μετρά περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον, ανεξαρτήτως του αριθμού της ομάδας στην οποία τυχαίνει να ανήκει.

Στην εισήγηση θα υποστηριχθεί ότι ο υπέρ των περισσότερων κανόνας αποτελεί γνήσια ηθική αρχή: υφίσταται εν προκειμένω *υποχρέωση* διασώσεως των *B&Γ*, η οποία δεν συνυφαίνεται παρά με το καθήκον διασώσεως *οποιουδήποτε και όλων* των δυνητικών θυμάτων· ωστόσο, η υποχρέωση διασώσεως του *B* ή του *Γ* δεν συνυφαίνεται παρά με την υποχρέωση διασώσεως των *περισσοτέρων*.

Ελευθέριος Ζούρος, Ομότιμος Καθηγητής Βιολογίας, Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, αντεπιστέλλον μέλος Ακαδημίας Αθηνών

“NOTHING MAKES SENSE” και άλλα ΣΟΦ(ισματ)Α

Ο Theodosius Dobzhansky, κορυφαίος εξελικτικός του 20^{ου} αιώνα, έμεινε γνωστός στο ευρύτερο κοινό για τη φράση του «nothing makes sense in

biology except in the light of evolution». Όμως αυτό ισχύει για κάθε επιστήμη. Θα μπορούσαμε, π.χ., να πούμε «nothing makes sense in astronomy except in the light of the evolution of the universe». Σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό αυτό ισχύει για τις ανθρωπιστικές επιστήμες, τις θρησκείες και τις τέχνες. Κοντολογίς: τίποτε δεν μπορεί να ερμηνευθεί χωρίς αναδρομή στο παρελθόν. Γιατί λοιπόν τόση συζήτηση για μια αυτονόητη φράση; Η απάντηση στο ερώτημα θα αποτελέσει το πρώτο σημείο της εισήγησης.

Eleftherios Zouros, Emeritus Professor, Biology, University of Crete

“NOTHING MAKES SENSE” and other truisms

1. Theodosius Dobzhansky, a towering figure in evolutionary biology of the 20th century, is best known to the general public by his aphorism "nothing makes sense in biology except in the light of evolution". At best, this is a vacuous statement because it is, by definition, true for any science: no science makes sense except in the light of evolution of its subject. Why, then, Dobzhansky's saying has had such a strong impact? This would be the first part of the talk.
2. For many (or just me?) evolution in general can be perceived as "the flow of information in time". But, then, what is information? I will invite the audience to a search for a definition of information. This will be the second part of the talk.
3. If there will still be time, people and mood in the audience I will say a few words about the general rules that govern the change of information in time.

Ελένη Καλοκαιρινού, Επίκουρη καθηγήτρια φιλοσοφίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Λευκωσία

Βελτιωτικές επεμβάσεις, γενετικές τεχνολογίες και ανθρώπινη αυτονομία

Στην παρούσα διάλεξη εξετάζεται ο βαθμός στον οποίον οι βελτιωτικές και γενετικές τεχνολογίες επηρεάζουν ή ακόμα παραβιάζουν την ανθρώπινη αυτονομία. Το ερώτημα αυτό λαμβάνει διττή μορφή, καθώς οι γενετικές τεχνολογίες μπορούν να εφαρμόζονται είτε σε ένα ηθικό υποκείμενο κι έτσι να το επηρεάζουν άμεσα είτε στο παιδί που πρόκειται να γεννηθεί, και με τον τρόπο αυτόν να παραβιάζουν αυτό που από τους φιλοσόφους έχει καθιερωθεί να ονομάζεται, «το δικαίωμα του παιδιού για το ανοικτό μέλλον». Θεωρείται ότι το ερώτημα στη δεύτερη μορφή του έχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον, κυρίως υπό το φως των απόψεων που έχει εκφράσει ο γερμανός φιλόσοφος Jurgen Habermas σχετικά με το θέμα.

Παρουσιάζονται οι θέσεις του Habermas και εξηγείται γιατί, σύμφωνα με την άποψή του, η εφαρμογή των γενετικών τεχνολογιών στο μελλοντικό παιδί παραβιάζει κατά έναν πολύ ιδιαίτερο τρόπο την αυτονομία του ανθρώπου στον οποίο αυτό θα εξελιχθεί, αφού το εμποδίζει να συλλάβει τον εαυτό του ως τον μοναδικό δημιουργό της ζωής του. Η επιχειρηματολογία του Habermas αναλύεται και επεξηγείται περαιτέρω, και γίνεται προσπάθεια να διαφανούν οι βασικές προϋποθέσεις της. Τέλος, ορισμένες σημαντικές αντιρρήσεις που έχουν εκφρασθεί εναντίον αυτής εκτίθενται και ανασκευάζονται.

Eleni Kalokairinou, Assistant Professor of Philosophy, University of Cyprus

Enhancements, genetic technologies and human autonomy

In the present paper we examine the extent to which the enhancing and genetic technologies affect or violate human freedom. This question may take one of the following two forms, since the genetic technologies may be applied either to a moral subject and so may affect him directly or to the child to be born and in this way may violate what the philosophers have come to call “the right of the child for an open future”. One would have thought that it is the question in its second form that is more interesting, particularly in the light of the theses and views which the German philosopher Jürgen Habermas has expressed on the issue.

In this paper we present Habermas’ views on this topic and explain why, according to him, the application of the genetic technologies in the future child violates in a particular way the autonomy of the man to whom he will develop, since they prevent him from conceiving himself as the only author of his life. We analyse Habermas’ argumentation further and we attempt to bring out its basic assumptions. In the end, we put forward and discuss certain objections which have been formulated against it.

Ζαχαρένια Κεφαλογιάννη, μεταπτυχιακή φοιτήτρια ΠΜΣ «Βιοηθική» Πανεπιστημίου Κρήτης

Διαγενεακή αλληλεγγύη και περιβαλλοντική εκπαίδευση

Ο στόχος της παρούσας εργασίας είναι ο θεωρητικός προβληματισμός γύρω από τις υποχρεώσεις των σημερινών γενεών απέναντι στις μελλοντικές και τα δικαιώματά τους σε σχέση με τη διαχείριση των φυσικών πόρων, καθώς και ο ρόλος της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης προς αυτή την κατεύθυνση. Η φροντίδα-μέριμνα για τη ζωή των μελλουσών προσώπων και την ποιότητά της σχετίζεται με τη δυνατότητα των παρόντων ανθρώπων να «μπουν» στη θέση τους, να νιώσουν τις επιθυμίες τους και να δράσουν σύμφωνα με τη δική τους συλλογική θέληση. Αυτή η δυναμική εναλλαγή ρόλων και προοπτικών είναι η «καρδιά» της αλληλεγγύης και της αμοιβαιότητας. Η Εκπαίδευση για

την Αειφόρο Ανάπτυξη μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στην καλλιέργεια αυτής της μέριμνας προσφέροντας ένα όραμα για ένα αειφόρο μέλλον, καλλιεργώντας την κριτική σκέψη και την κατανόηση του δικτύου των αλληλεπιδράσεων που συγκροτούν το περιβάλλον και την ενθάρρυνση των μαθητών-μελλοντικών πολιτών να διεκδικήσουν μια καλύτερη ποιότητα ζωής γι' αυτούς και τους απογόνους τους.

Ηλίας Δ. Κούβελας, Ομότιμος Καθηγητής Φυσιολογίας,
Εργαστήριο Φυσιολογίας, Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου Πατρών

**Συνείδηση, γλώσσα, κατανόηση, μίμηση στους καθρέπτες του
νου.**

Η ανακάλυψη των Κατοπτρικών Νευρώνων από τον Giacomo Rizzolatti και τους συνεργάτες του στο Εργαστήριο Φυσιολογίας του Ανθρώπου στο Πανεπιστήμιο της Πάρμα έδωσε νέα στοιχεία στη προσπάθεια διερεύνησης όχι μόνο των μηχανισμών μίμησης και κατανόησης των πράξεων του άλλου, αλλά και αυτών της γλώσσας ακόμη και της συνείδησης. Τα στοιχεία αυτά θα συζητηθούν στην με τον παραπάνω τίτλο εισήγηση.

Elias D. Kouvelas, Department of Physiology, Faculty of
Medicine, University of Patras

**Consciousness, language, understanding, mimicry in the
mirrors of the mind**

The Mirror Neurons' System (MNS) is involved in learning of complex skills, perception of communicative actions, detection of action intentions , processing words and sentences and in the capacity to share emotions and sensations with others. Furthermore the MNS is involved in the development of higher functions as it is consciousness, inter-subjectivity, self awareness or social identification.

Μαρία Κούση, Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας, Τμήμα
Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

**Ενεργειακές Πηγές και τοπικές περιβαλλοντικές
κινητοποιήσεις σε Μεσογειακές περιοχές¹**

¹ Η παρουσίαση στηρίζεται σε πρωτογενή στοιχεία του ερευνητικού προγράμματος "Grassroots Environmental Action & Sustainable Development in Southern EU", DG XII, Environment & Climate programme, contract No. EV5V-CT94-0393 [coordinator: Maria Kousis, University of Crete (GR), partners: University of Salamanca (SP); University of Aveiro (PT), 4/1994-4/1996].

Η πρόσφατη παγκόσμια ανησυχία γύρω από θέματα αυξημένων ενεργειακών αναγκών και ο ταυτόχρονος προγραμματισμός νέων πυρηνικών σταθμών παραγωγής ενέργειας σε Μεσογειακές περιοχές εγείρουν σημαντικά περιβαλλοντικά διλήμματα και ζητήματα, ιδιαίτερα για τις εμπλεκόμενες αγροτικές κυρίως περιοχές στις οποίες θα χωροθετηθούν. Τις τελευταίες δεκαετίες, τοπικές περιβαλλοντικές κινητοποιήσεις στη Νότια Ευρώπη έκαναν ορατές τις διεκδικήσεις τους σχετικά με τις αρνητικές περιβαλλοντικές και κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις διαφόρων πηγών ενέργειας (Kousis, 1999). Η παρουσίαση θα εστιάσει συστηματικά στις περιπτώσεις αυτές, μέσα από την προσέγγιση των κοινωνικών κινημάτων. Η σχετική συζήτηση των αποτελεσμάτων θα λάβει υπόψη την πρόσφατη εμπειρία των ατυχημάτων στη Fukushima, αλλά και την προηγούμενη στο Chernobyl.

Maria Kousis, Professor in Sociology, Department of Sociology,
University of Crete

Local Environmental Activism on Energy in the Mediterranean²

Given the more recent global concerns on increased energy needs and the plans to construct new nuclear power plants in Mediterranean regions, significant environmental dilemmas and issues are becoming of growing concern for the ecosystem, but especially for the involved rural communities and areas chosen to host them. Rural regions of Southern Europe have already experienced energy related environmental contention in the past decades, and its negative impacts on the environment and their livelihoods (Kousis, 1999). The scale and depth of the implications of energy installations has been most lucidly seen in the rural areas, economies and livelihoods of the recent Fukushima and less recent, Chernobyl nuclear accidents. The paper will aim to address such energy related contention from a social movements perspective.

Γιώργος Λέκκας, Λέκτορας Αστικού Δικαίου, Τμήμα Νομικής,
ΕΚΠΑ

² This paper draws from primary data produced under the European Commission funded project "Grassroots Environmental Action & Sustainable Development in Southern EU", DG XII, Environment & Climate programme, contract No. EV5V-CT94-0393 [coordinator: Maria Kousis, University of Crete (GR), partners: University of Salamanca (SP); University of Aveiro (PT), 4/1994-4/1996].

Η απόφαση *Moore v UCLA* από τη σκοπιά ενός αστικολόγου

Ένα πανεπιστημιακό ερευνητικό κέντρο σε συνεργασία με μία φαρμακευτική εταιρεία εκμεταλλεύθηκαν, εν αγνοία του κ. *Moore*, γενετικές πληροφορίες περιλαμβανόμενες σε κύτταρα και ιστούς του και κατόρθωσαν να παρασκευάσουν φάρμακο για την καταπολέμηση ανιάτης (μέχρι τότε) ασθένειας, το οποίο είχε (όπως άλλωστε αναμενόταν) μεγάλη εμπορική επιτυχία.

Στην προαναφερόμενη υπόθεση, που κρίθηκε από το US Supreme Court, τέθηκε το ερώτημα: Είναι επιτρεπτή η περιουσιακή εκμετάλλευση των προσωπικών δεδομένων;

Η εισήγηση επιχειρεί να δώσει απαντήσεις στο προαναφερόμενο ερώτημα από τη σκοπιά του Αστικού Δικαίου.

Λίλης Ιωάννης, εκλ. Λέκτορας, Εκκλησιαστική Ακαδημία Ηρακλείου Κρήτης

Θεολογικός Αναστοχασμός σε Σύγχρονα Βιοηθικά Ερωτήματα

Μία από τις προκλήσεις του σημερινού πολιτισμού είναι η πραγματικότητα της βιο-τεχνολογίας με την οποία οφείλει να συνδυαστεί ο μεταπρασμένος θεολογικός λόγος. Η παρούσα εισήγηση θα προσπαθήσει να αναδείξει καίρια σημεία διαλόγου, σύγκλισης, απόκλισης ακόμη και ορίων στη συνομιλία μεταξύ θεολογικού λόγου και βιοτεχνολογίας με γνώμονα πάντοτε την ελευθερία και την αυτονομία του ανθρώπινου προσώπου.

I. Lilis, el. Lecturer, Theological Academy of Crete

Theological Reflections on Contemporary Bioethical Issues

The reality of biotechnology presents a challenge with which contemporary theology needs to converse. In this presentation an attempt will be made to address main aspects of dialogue, convergence and divergence, even the limitations in the interaction between theology and biotechnology. Underlying this interaction, there are the notions of freedom and autonomy of the human person.

Λεωνίδας Λουλούδης, Καθηγητής Περιβαλλοντικής Πολιτικής, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Μια ατελείωτη ιστορία...

**Πολιτικοποίηση της Επιστήμης και Ηθικοποίηση της Φύσης.
Η περίπτωση της «υπερθέρμανσης του πλανήτη»**

Η ανακοίνωση εστιάζει σε πολιτικές όψεις και ηθικά συμφραζόμενα της συζήτησης για την αμφιλεγόμενη πρόβλεψη διεθνών οργανισμών και τμήματος της ακαδημαϊκής κοινότητας περί της υπερθέρμανσης του πλανήτη εξαιτίας της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η απειλή υποτίθεται ότι έχει διαφανεί από τη δεκαετία του 1970 και θα κορυφωθεί, αν δεν ληφθούν δρακόντεια μέτρα περιστολής των αερίων του θερμοκηπίου, ιδιαίτερα του διοξειδίου του άνθρακα, προς το τέλος του παρόντος αιώνας.

Καταρχήν γίνεται αναφορά στο δόγμα της υπερθέρμανσης του πλανήτη και τίθεται το ερώτημα αν τα διαθέσιμα επιστημονικά δεδομένα εντάσσονται σε μια αξιόπιστη θεωρία για την κλιματική αλλαγή. Η πανθομολογούμενη έλλειψη αυτής της θεωρίας αλλά και η αμφισβητούμενη ποιότητα της επεξεργασίας των δεδομένων μετρήσεων και των δεικτών παρακολούθησης της εξέλιξης του κλίματος οδηγούν στο συμπέρασμα ότι κάθε μακροχρόνια πρόβλεψη του κλίματος είναι αβέβαιη ή αδύνατη.

Στη συνέχεια, σχολιάζεται η ανάγκη το επεισόδιο της υπερθέρμανσης του πλανήτη να εισαχθεί στο πεδίο των Επιστημών του Ανθρώπου, αποκτώντας τη βαρύτητα την οποία δεν έχει σήμερα στην ιστορία της επιστήμης και της πολιτικής οικολογίας. Προς τούτο επιλέγονται δύο δρόμοι αναλυτικής προσπέλασης. Ο πρώτος αφορά στις διαδικασίες πολιτικοποίησης της Επιστήμης οι οποίες ακολουθήθηκαν μέσω της συγκρότησης και συνεργασίας ενός δικτύου φορέων δράσης της δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας καθώς και της λεγόμενης κοινωνίας των πολιτών. Εξ αυτών αναλύεται περισσότερο η συμβολή της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) και, εξ αυτής, τίθενται ορισμένα ερωτήματα για την κατάσταση κρίσιμων θεσμών της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας στη Δύση. Στο τελευταίο μέρος, ακολουθώντας τον δεύτερο δρόμο προσπέλασης του θέματος, προσεγγίζεται το ιδεολογικό περιβάλλον ηθικοποίησης της φύσης, μέσα από μια ειδική πρόσληψη των σχέσεων ανθρώπου φύσης, ειδικότερα στον αγγλόφωνο οικολογισμό. Το ερώτημα είναι εάν αυτή η μη ανθρωποκεντρική ή, άλλως, οικοκεντρική ηθική, «των εγγενών αξιών» της φύσης, η οποία προετοιμάσθηκε στη δεκαετία των ενεργειακών κρίσεων και της οικολογικής αφύπνισης (1970), από την διάδοση, για παράδειγμα, εμβληματικών έργων όπως «Τα Όρια της Ανάπτυξης» ή η «Η Υπόθεση της Γαίας», για να κυριαρχήσει, έκτοτε, στους κόλπους του περιβαλλοντικού κινήματος, συνδέεται με την πολιτική κατασκευή πλανητικών απειλών και κινδύνων ανεπαρκούς ή, πάντως, αμφισβητούμενης επιστημονικής θεμελίωσης.

Leonidas Louloudis, Professor of Environmental Politics,
Department of Agricultural Economics and Rural Development,
Agricultural University of Athens

A history still no ended...

Politicization of Science and Moralization of Nature. The Paradigm of “Global Warming”-

This is the story of immense deceit of public opinion through the violation of scientific evidence or even of **common** sense. The paradox is that it has

lasted for more than three decades in the overdeveloped West, where democracy as the ruling regime is indisputable and the natural sciences one of its most respectable institutional pillars. It is questionable why both failed to react early enough to prevent it. My presentation attempts to argue that this scandalous affair of the “global warming” was orchestrated stepwise through the politicization of science and the moralization of nature.

Κίτσος Λούης, Καθηγητής Μοριακής Βιολογίας Πανεπιστήμιο Κρήτης

Πειράματα σ' ανθρώπους: Ελληνική πρωτοπορία

Η ομφαλοσκοπηση είναι μία από τις κρατούσες συνήθειες των μελών της ελληνικής κοινωνίας, όπως φαίνεται καθημερινώς από την παρακολούθηση των βραδυνών δελτίων ειδήσεων των πεισσοτέρων αν όχι όλων των τηλεοπτικών σταθμών της χώρας. Αποτέλεσμα της ομφαλοσκοπησης αυτής είναι η θέσπιση και αποδοχή αξιωμάτων που πολλές φορές βασίζονται μόνο στην παρατήρηση και ερμηνεία γεγονότων της πιο πρόσφατης ιστορίας, δηλαδή των τελευταίων μόνο μηνών. Αν κάποιος ανατρέξει σε λίγο πιο παλιά χρόνια θα μείνει έκπληκτος με τις ανακαλύψεις που θα κάνει, και θα οδηγηθεί πιθανώς σε συμπεράσματα όπως, φερ' ειπείν, "...οι Αμερικανοί τα μάθαν όλα από τους Έλληνες". Θα περιγράψω ένα τέτοιο παράδειγμα από αρκετά που έχω βρεί.

Kitsos Louis, Professor of Molecular Biology, University of Crete

Experiments on Human Beings: Greek Originality

Navel-gazing is one of the current habits of Greek society, as one can see by watching the evening news of most, if not all television stations of the country. The result of this navel-gazing is the establishment and acceptance of axioms that are, often, only based on the observation and interpretation of events of the most recent history, i.e. just the last few months. If somebody would look into somewhat older times (s)he would remain astonished by the discoveries (s)he would make and (s)he would be led to conclusions such as, for example, "...the Americans learned everything from the Greeks". I will describe one such example out of several that I have found.

Αλεξάνδρα Ντρουμπογιάννη, υποψ. διδάκτορας ΠΜΣ «Βιοηθική», Πανεπιστήμιο Κρήτης

Laboratory Studies: Η περίπτωση της προεμφυτευτικής γενετικής διάγνωσης

Η βιοηθική προσεγγίζοντας και επανεξετάζοντας τη σχέση μεταξύ ηθικής και επιστήμης βοηθά στη διαλεύκανση κριτικών ερωτημάτων που συνοδεύουν την παραγωγή της επιστημονικής γνώσης και την ηθική υπόσταση του επιστήμονα . Οι αλματώδεις πρόοδοι της μοριακής γενετικής τις τελευταίες δεκαετίες και οι καινοτομίες στο χώρο της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής φέρνουν στο προσκήνιο επιστημονικούς και τεχνολογικούς νεωτερισμούς. Η Προεμφυτευτική Γενετική Διάγνωση εμφανίζει αλληλοσυγκρουόμενα χαρακτηριστικά και διχοτομεί τις απόψεις σχετικά με την κανονιστική δυνατότητα που διαθέτει ως διαγνωστική τεχνολογία. Ο βιοηθικός προβληματισμός για την ΠΓΔ εκφράζεται έντονα για τη χρήση της σε αμφιλεγόμενες περιπτώσεις όπου γίνεται κατάχρηση της επιστημονικής γνώσης . Θα εστιάσουμε την προσοχή μας στα επιστημολογικά ζητήματα που αναδύονται καθώς προσπαθούμε να μάθουμε πώς παράγεται η τεχνο-επιστημονική γνώση σε περιπτώσεις όπως αυτές της μεθόδου της Προεμφυτευτικής Γενετικής Διάγνωσης . Η επιστημονική εργασία και η επιστήμη συνολικά εννοιολογούνται εδώ ως τρέχουσα πολύπλοκη δραστηριότητα παρόμοια με άλλες κοινωνικές δραστηριότητες και κουλτούρες και όχι ως κάποια ηθικά εξιδανικευμένη ή αποστειρωμένη δραστηριότητα και σε αυτή τη βάση κρίνεται η ηθική της υπόσταση. Η θεωρητική, μεθοδολογική , εμπειρική διερεύνηση μέσα από επιτόπιες και εστιασμένες εθνογραφικές μελέτες επιστημονικών πεδίων όπως το εργαστήριο της ΠΓΔ είναι η προοπτική γνωστή στην γραμματεία της κοινωνιολογίας της επιστήμης ως «μελέτες εργαστηρίου» και όπως θα αναφέρουμε αποσκοπεί στην οικοδόμηση εμπειρικά εδραιωμένων θεωριών όσο αφορά τις έκδηλες και λανθάνουσες λειτουργίες των επιστημονικών πεδίων.

Alexandra Doubroyanni, Ph.D. candidate, Bioethics, University of Crete.

Laboratory studies: The Case of PGD

Bioethics, by approaching and reviewing the relationship between ethics and science, helps to clarify critical questions that accompany the production of scientific knowledge and the moral status of the scientist. The tremendous advances of molecular genetics in recent decades and innovations in the field of assisted reproductive technologies, bring to the forefront significant ethical and social dilemmas. PGD shows conflicting characteristics and bisects the views on the regulatory option available as a diagnostic technology. The bioethics debate on PGD expressed strongly its use in ambiguous cases where scientific knowledge may misused. We focus our attention on the epistemological issues that emerge as we learn how to produce the techno-scientific knowledge, particularly the case of the method of Preimplantation Genetic Diagnosis. We approach scientific work and science as a mundane complex activity similar to other social activities and cultures, not as some idealized moral or sterilized activity, and on this basis its moral status is judged . The theoretical, methodological, empirical investigation through field and focused ethnographic studies of scientific fields such as PGD laboratory, is the view known to the sociology of science as 'laboratory studies' and, as

we analyze, its aim is to build empirically-established theories regarding the apparent and latent normative/social functions of scientific fields.

**Γιάννης Πανίδης, Πανίδης Γιάννης, Υποψήφιος Διδάκτορας,
Paris IV (Sorbonne)**

Η άμβλωση στο ιατρικό και το αριστοτελικό corpus

Ένας σημαντικός αριθμός από πηγές της αρχαίας ελληνικής γραμματείας που διαθέτουμε μαρτυρεί ότι ήδη από τον 5^ο αιώνα π.χ. η άμβλωση συνιστούσε μια πρακτική γνωστή και κοινωνικά αποδεκτή στους κόλπους των αρχαίων κοινωνιών. Τα βασικά πρίσματα πρόσληψης της άμβλωσης κατά την κλασική εποχή είναι δύο: α) το *λειτουργικό*, που εκφράζεται στον κοινωνικό χώρο και εκλαμβάνει την άμβλωση ως μια πρακτική στην υπηρεσία των ιδιοτελών αναγκών της κάθε γυναίκας ή της οικογένειάς της και β) το *ιατρικό*, που εκφράζεται από τους ιατρούς της εποχής και εστιάζει στις αρνητικές συνέπειες που μπορεί να έχει στην υγεία των γυναικών. Από την έρευνα στο αριστοτελικό corpus προκύπτει ότι ο Αριστοτέλης αντιτάσσεται και στις δύο αυτές οπτικές, καθώς: α) η λειτουργικότητα που προσδίδει στην άμβλωση αφορά αποκλειστικά την εξυπηρέτηση των αναγκών της πόλης (ποσοτικός έλεγχος του πληθυσμού) και όχι των μεμονωμένων ατόμων και β) τοποθετείται απέναντι στην άμβλωση όχι υπό ένα ιατρικό πρίσμα, αλλά υπό ένα, όπως θα λέγαμε σήμερα, *ηθικό* πρίσμα, καθώς αντιτάσσεται στην εφαρμογή της συγκεκριμένης πρακτικής από ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο της κύησης και μετά με κριτήριο όχι την υγεία της εγκύου, αλλά με κριτήριο το πότε το έμβρυο αρχίζει να ζει.

Yannis Panidis, Ph.D. candidate, Paris IV (Sorbone)

Abortion in the ancient medical and Aristotelian corpus

A significant number of greek sources indicate that abortion was a well-known and socially recognized practice within the ancient societies since the fifth century B.C. Two were the essential approaches of abortion during the classical period: a) the functional approach, which we encounter in the social field, which considered abortion as a practice in the service of each woman or her family's private needs and b) the medical approach, vectorized by the doctors of the time, which focused on the negative consequences of abortion on a woman's health. The research in the Aristotelian Corpus suggests that Aristotle was against both these approaches since a) the functionality he attributes to abortion concerns exclusively the satisfaction of the needs of the city (quantitative control of the population) and not of isolated individuals and b) he considers abortion not from a medical point of view but from what we could nowadays call an ethical point of view, since he is opposed to the application of the practice in question from a certain moment during pregnancy onwards,

supporting his argument not on the premise regarding the health of the pregnant woman but on moment when the embryo begins to actually *live*.

Λίνα Παπαδάκη, Λέκτορας Φιλοσοφίας και Βιοηθικής,
Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η μεταχείριση του ανθρώπου ως απλού μέσου

Για τον Καντ, η μεταχείριση κάποιου σαν *απλό μέσο* (ή *μόνο σαν μέσο*) είναι ηθικά κατακριτέα. Σύμφωνα με την Ανθρωπότητα ως Αυτοσκοπό διατύπωση της Κατηγορικής Προσταγής: *Πράττε έτσι ώστε να χρησιμοποιείς την ανθρωπότητα, τόσο στο πρόσωπό σου όσο και στο πρόσωπο κάθε άλλου ανθρώπου, πάντα ταυτόχρονα ως σκοπό και ποτέ μόνο ως μέσο* (Θεμέλια της Μεταφυσικής των Ηθών, μτφ. Τζαβάρας, σ. 81, παρ. 66 – 7). Σε τι συνίσταται, όμως, η μεταχείριση κάποιου σαν απλό μέσο; Σύμφωνα τον Allen Wood, ο A μεταχειρίζεται τον B σαν απλό μέσο, αν ο B δεν είναι σε θέση, στην προκειμένη περίπτωση, να *μοιραστεί* το σκοπό του A. Στο κείμενο αυτό αναφέρομαι σε δυο διαφορετικές ερμηνείες της θέσης του Wood, καθώς και στα προβλήματα που έχει θεωρηθεί ότι αυτές αντιμετωπίζουν. Συμπεραίνω ότι στην πραγματικότητα δεν είναι ευάλωτες στις εν λόγω κατηγορίες. Παρ' όλα αυτά, η θέση του Wood αντιμετωπίζει ένα σοβαρό πρόβλημα. Δεν μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να εξηγήσει πώς, ενώ ο B μοιράζεται το σκοπό του A, ο A παρ' όλα αυτά μεταχειρίζεται τον B σαν απλό μέσο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα της περίπτωσης αυτής αποτελούν η πορνεία και η δουλικότητα. Επιπλέον, η θέση του Wood δεν μπορεί να εξηγήσει πώς το ίδιο το άτομο μεταχειρίζεται τον εαυτό του σαν απλό μέσο, για παράδειγμα στην περίπτωση της αυτοκτονίας.

Lina Papadaki, Lecturer in Philosophy and Bioethics, University of Crete

Treating people *merely as a means*

For Kant, treating someone *merely as a means* is morally impermissible. According to the Formula of Humanity of the Categorical Imperative: *So act that you use humanity, whether in your own person or in the person of any other, always at the same time as an end, never merely as a means* (*Groundwork of the Metaphysics of Morals* 4:429). But what does it mean to treat someone merely as a means? According to Allen Wood, A treats B merely as a means, if B is not in the position to *share* A's end. In this paper, I deal with two interpretations of Wood's position, as well as with the problems that they are thought to have. I draw the conclusion that they are not vulnerable to these objections. There is, however, a serious concern with Wood's position. It cannot, in some cases, explain how, even though B shares A's end, A nevertheless treats B merely as a means. Characteristic examples of this case are prostitution and servile behaviour. Moreover, Wood's position

cannot explain how a person can treat herself merely as a means, for instance in the case of suicide.

B. Πετούση-Ντούλη, Επίκ. Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η πρακτική διάσταση της ηθικής της έρευνας: σκέψεις και παρατηρήσεις με αφορμή την αξιολόγηση ερευνητικών προτάσεων.

Στο πλαίσιο υλοποίησης του 7^{ου} ΠΠ για την έρευνα (7th Framework Programme) της Ευρωπαϊκής Ένωσης όλες οι ερευνητικές προτάσεις που κατατίθενται προς αξιολόγηση περιλαμβάνουν υποχρεωτικά ειδική αναφορά σε ζητήματα ηθικής (ethics aspects) τα οποία είναι πιθανόν να συνδέονται ή να ανακύψουν κατά τη διεξαγωγή της προτεινόμενης έρευνας καθώς επίσης και διεξοδική αναφορά και αιτιολόγηση στο πώς αυτά τα ζητήματα πρόκειται να αντιμετωπιστούν. Έτσι, στις κατατιθέμενες προτάσεις περιλαμβάνεται αναλυτικά το θεσμικό-κανονιστικό-νομικό πλαίσιο που πιθανόν διέπει τη συγκεκριμένη περιοχή έρευνας, το είδος και τον τρόπο απόκτησης των σχετικών εξουσιοδοτήσεων από ειδικές επιτροπές, ο τρόπος με τον οποίο η ηθική της έρευνας πρόκειται να διασφαλιστεί σε περίπτωση που η έρευνα διεξάγεται σε χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης κλπ. Ιδιαίτερη έμφαση απαιτείται να δίνεται στο πλαίσιο κάθε υποβαλλόμενης πρότασης στην ηθική διάσταση των συγκεκριμένων στόχων της προτεινόμενης έρευνας, της προτεινόμενης μεθοδολογίας αλλά και των πιθανών ευρύτερων συνεπειών της προτεινόμενης έρευνας σε κοινωνικό επίπεδο. Ανάλογα με το είδος της προτεινόμενης έρευνας, προτάσεις που έχουν κριθεί θετικά στο πλαίσιο της επιστημονικής αξιολόγησης υποβάλλονται σε επιπλέον αξιολόγηση ως προς την ηθική της έρευνας είτε υποχρεωτικά (έρευνα με βλαστοκύτταρα ή σε πρωτεύοντα θηλαστικά) είτε μετά από πρόταση των αξιολογητών αν κρίνουν ότι είναι απαραίτητη η περαιτέρω διερεύνηση σχετικών ζητημάτων. Ο τρόπος που αυτή η διαδικασία δομείται και εφαρμόζεται, το είδος των ηθικών ζητημάτων που ανακύπτουν στο πλαίσιο διαφόρων προτάσεων, οι ερευνητικές προσεγγίσεις στα ζητήματα αυτά καθώς και το πλαίσιο των συζητήσεων ακόμη και αντιπαραθέσεων κατά τη διαδικασία αξιολόγησης (ethics screening/ethics review) παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την κατανόηση της πρακτικής και εφαρμοσμένης διάστασης της ηθικής της έρευνας στο πλαίσιο διαδικασιών αξιολόγησης. Στη συγκεκριμένη εισήγηση θα γίνει σύντομη παρουσίαση της διαδικασίας αξιολόγησης προτάσεων και των ηθικών ζητημάτων που τείνουν να εμφανίζονται. Έμφαση θα δοθεί στον τρόπο με τον οποίο επιστήμες και επιστήμονες συνδιαλέγονται με κωδικοποιημένες, θεσμοθετημένες, αντικειμενικές και ποσοτικοποιημένες προϋποθέσεις διεξαγωγής έρευνας καθώς και στη σημασία που τέτοιες διαδικασίες μπορεί να έχουν για την κατανόηση ηθικών ζητημάτων και της ευθύνης του επιστήμονα.

Vassiliki Petoussi-Douli, Assistant Professor in Sociology,
Department of Sociology, University of Crete

The practical dimension of research ethics: notes and observations from research proposal evaluations

In the context of the 7th Framework Programme of the EU, research proposals submitted for evaluation are required to acknowledge the ethics aspects that relate to or may occur during the execution of the proposed research. Simultaneously, proposals submitted for evaluation are required to make explicit and justified references to the ways ethics aspects are to be addressed. Thus, submitted proposals are required to specify the regulatory framework relevant to the proposed research, the way necessary permits will be acquired, the ways in which research ethics will be safeguarded in case research is carried out in non-EU countries and so on. Within each submitted proposed it is required that the ethics aspects of the objectives of the proposed research and the methodology to be employed as well as its overall social impact are explicitly addressed and analyzed. Depending on the type of the proposed research, proposals that have succeeded in the scientific evaluation undergo either a mandatory (research on human stem cells or on non-human primates for example) or an elective (following the suggestion of the scientific evaluation panel) ethics evaluation. The way this process is structured and applied, the kinds of ethics aspects identified in various research proposals, the methodological approaches to such issues as well as the content of discussions even debates which occur during ethics screening or ethics reviews are of importance in addressing the practical dimension of ethics applied in research within the context of ethics evaluations. In this presentation the process of ethics review will be briefly addressed while patterns related to ethics aspects of proposed research will be identified. Particular emphasis will be placed on the ways in which sciences and scientists interact with codified, institutionalized, objectified and quantified research ethics requirements as well as the meaning such processes may have for scientists' understanding of ethics and scientific responsibility.

Χάρης Πλατανάκης, Λέκτορας Φιλοσοφίας, Birkbeck College,
London

Ευδαιμονία: Η εγγενής της αξία και η πολιτική της λειτουργία

Είναι η ευδαιμονία μία υποκειμενική ψυχολογική κατάσταση ή ένα αντικειμενικό γεγονός του ανθρώπινου βίου; Το ερώτημα αυτό θα απαντηθεί με αναφορά στην εγγενή της αξία και τον πολιτικό της ρόλο. Αφού συζητηθεί η εγγενή της αξία απέναντι στην Καντιανή Ορθότητα και τη Φιλελεύθερη Δικαιοσύνη, εξετάζεται η έννοια της πολιτικής ευδαιμονίας, δηλαδή η ολοκληρωτική θέση που δίνει προτεραιότητα στην ευδαιμονία του κοινωνικού συνόλου εις βάρος της ευδαιμονίας των μελών του, και υποστηρίζεται μια εναλλακτική θέση πολιτικής ευδαιμονίας του ατόμου. Η ανακοίνωση αναπτύσσει αυτή την ιδέα με αναφορά στη βιοηθική.

Harry Platanakis, Lecturer in Philosophy, Birkbeck College, London

Happiness: Its Intrinsic Value and Its Political Function

Is happiness a subjective state of the mind or an objective state of affairs? The question will be approached with reference to its intrinsic value and its political function. After discussing its intrinsic value with reference to Kantian Rightness and Liberal Justice, I shall examine the notion of political happiness, the totalitarian thesis that prioritises the happiness of the whole at the expenses of the happiness of its members, and argue in favour of an alternative version of political happiness that also respects individual happiness. My paper develops this idea with particular reference to bioethics.

Κώστας Σταμάτης, Καθηγητής Φιλοσοφίας του Δικαίου, Τμήμα Νομικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Θεμελίωση δικαιικού καθήκοντος για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος

Η δικαιολόγηση καθήκοντος οικολογικής μέριμνας αφορμάται από την εκτίμηση ότι η εξωτερική χρήση της ελευθερίας των προσώπων έχει μία ανεξάλειπτη υλική αναφορά, που οφείλεται στη βιοφυσική διάσταση της ανθρώπινης ύπαρξης. Τίθεται επομένως ζήτημα ηθικής και πολιτικής ευθύνης στην εξωτερική χρήση της αυτονομίας των ανθρώπινων υποκειμένων ως προς τη διατήρηση της Φύσης ως αιφόρου όρου αναπαραγωγής του ανθρώπινου γένους εν συνόλω. Η αναπαραγωγή αυτή, ωστόσο, ξετυλίγεται ιστορικά εν κοινωνία. Γεννάται, λοιπόν, το ζήτημα η κοινωνική ανάπτυξη να συνάδει με την αυτονομία, προσωπική και συλλογική, με κοινούς όρους ελευθερίας, ισοπολιτείας και βιοτικής αυτοτέλειας υπό συνθήκες αλληλεγγύης. Οπότε το οικολογικό πρόβλημα διασταυρώνεται κατ' ανάγκην με το κοινωνικό ζήτημα.

Επειδή η ανάπτυξη ανθρώπινων κοινωνιών είναι εφικτή μονάχα σε συνθήκες πολύμορφης δικτύωσης των μελών τους με τη Φύση, αποτελεί πρόβλημα πρακτικό και όχι απλώς τεχνικό. Άρα, σε τελική ανάλυση, η αντιμετώπισή του τίθεται ως ζήτημα βάσει πρακτικών αρχών που τίθενται από τον ορθό Λόγο και όχι απλώς ως ζήτημα που χρήζει διερεύνησης βάσει συσσωρευμένων εμπειριών εκ μέρους της διανοίας. Οπότε ναι μεν η εξέταση πλήθους πλευρών του διενεργείται από επί μέρους επιστήμες της φύσης ή του ανθρώπου, πλην όμως προσήκουσα αντιμετώπισή του μπορεί να υπάρξει μόνο στη βάση δεσμευτικών αρχών του πράττειν. Κατά συνέπεια η οικολογική μέριμνα και τα δεοντολογικά προς αυτή ζητήματα συνεμπίπτουν στη δικαιοδοσία μιας θεωρίας δικαιοσύνης, η οποία θα έθετε εξ αρχής όρους για την αρμόζουσα διευθέτησή τους. Και μάλιστα με πρίσμα κοσμοπολιτικό, αφού πρόκειται για το ενιαίο υδρόγειο οικοσύστημα, μέσα στο οποίο διαβιώνει το ανθρώπινο γένος συνολικά.

Η οικολογική μέριμνα είναι επιβεβλημένη, κατ' αρχάς διότι η διατήρηση αξιοβίωτου φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί τον πρωταρχικό όρο για την ίδια την υπόσταση της ανθρωπότητας, ως περίοπτη αξία. Και επιβάλλεται ως καθήκον ηθικό και δικαιολογικό, επειδή αποτελούμε το μοναδικό είδος στο ζωικό βασίλειο που φέρει ηθική συνείδηση και ταυτόχρονα ακριβώς το ίδιο είδος που με ηθικά ανεύθυνους τρόπους προξενεί ανείπωτη διακινδύνευση της Φύσης και της έμβιας ζωής μέσα σ' αυτή.

Kostas Stamatis, Professor of Legal Philosophy, Faculty of Law,
Aristotle University of Thessalonica

Justification of the Legal Duty of Protecting the Environment

For all human beings the external use of freedom presupposes the bio-physical bedrock of their existence. Hence, the imperative exigency for protecting environment as the ever-lasting natural condition of life as a whole. However, this necessity is a practical matter, not merely a technical one. Dealing with it means that we are invited to put forth some crucial principles of action. Such principles are to be ultimately drawn from Reason itself, not simply from an aggregate of empirical information.

The contributions of sciences to the topic of protecting environment are of course greatly important. Nevertheless, the question what is to be done hereby is deemed to be answered on a basis of binding practical principles, which is mostly a philosophical investigation. The ecological concern and the related normative issues fall largely within the jurisdiction of theory of justice, competent to stipulate general terms for righteous regulation through legal norms, potentially under a cosmopolitan prism, since what is involved is the global ecosystem, as the habitat of the mankind.

Ecological concern is incumbent, because the preservation of a sustainable environment is the capital precondition of existence for the humanity, in manifold interdependence with the other animal species as well as the plants of all sorts. Moreover, this concern enhances our own dignity as rational beings. It represents a *moral* duty, for we constitute the sole species upon Earth that bears moral conscience, and meanwhile the very same species injuring Nature in irresponsible ways and the perspectives of life within it. This duty of ours is also a *juridical* one, for it is relevant to safeguarding a basic term of our social intercourse which is gravely challenged by multiple human activities. The text fosters particularly on the necessity that the humans should not treat animal life like a despotic or sadistic ruler. Instead, we should protect animal species overtime, by insuring for them conditions of subsistence pertinent primarily to their *own* nature.

Γιώργος Στάμου, Καθηγητής Οικολογίας, Τμήμα Βιολογίας,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Βιοποικιλότητα και διπλή μεταφορά: Από την κοινωνία στην οικολογία και πάλι πίσω στην κοινωνία

Η βιοποικιλότητα ως αντικειμενική σταθερή βάση πάνω στην οποία μπορεί να στηριχθεί η οικοδόμηση ηθικών κανόνων έχει αμφισβητηθεί έντονα. Άλλοι χαρακτηρίζουν ως οικολογικούς μύθους αντιλήψεις που κατά καιρούς αιτιολόγησαν την προσπάθεια προστασίας της βιοποικιλότητας (μελλοντικές απώλειες, χρυσή περίοδος της βιοποικιλότητας, ανέγγιχτη φύση). Την ίδια στιγμή έχει αμφισβητηθεί ισχυρά και η ιδέα ότι η φύση συνιστά αυταξία που χρήζει προστασίας. Σήμερα, η συζήτηση σχετικά με τη δυνατότητα της βιοποικιλότητας να θεμελιώσει την ανάγκη περιβαλλοντικής προστασίας κινείται γύρω από την ιδέα της αξίας μετασχηματισμού (transformative value) που εισήγαγε ο Σαρκαρ το 2005. Το επιχείρημα του Σαρκαρ έχει ως εξής.

1. Αν ένα αντικείμενο (object) διαθέτει θετική μετασχηματιστική αξία (αξία θετικού μετασχηματισμού, positive transformative value) τότε ηθικά αξίζει να διατηρηθεί
2. Τόσο άμεσα όσο και έμμεσα η βιοποικιλότητα διαθέτει αξία θετικών μετασχηματισμών
3. Αρα είναι ηθική ανάγκη να προστατευτεί

Στην παρούσα παρουσίαση συζητώνται συνοπτικά οι έννοιες της θετικής αξίας μετασχηματισμού και των σκοπούμενων προτιμήσεων. Οι τελευταίες ορίζονται ως εκείνες οι ατομικές ή συλλογικές προτιμήσεις που συνιστούν προϊόν εξαντλητικού αναστοχασμού που εντάσσεται στο πλαίσιο ενός συνεπούς, ορθολογικά (επιστημονικά) δομημένου και πλήρως θεωρητικά επηρρωμένου κοσμοειδώλου, το οποίο επιπροσθέτως διαθέτει επιστημονικά βάσιμη υποστηρικτική μεταφυσική, αλλά και ορθολογικά διατυπωμένα αισθητικά και ηθικά ιδεώδη.

Επιχειρώ στη συνέχεια να δείξω ότι σε ένα ρεαλιστικό πλαίσιο η επιστήμη της οικολογίας δεν κατορθώνει να δομήσει την έννοια της βιοποικιλότητας, αλλά ούτε και να διαμορφώσει την κατάλληλη υποστηρικτική μεταφυσική. Καταλήγω, ότι η έννοια της βιοποικιλότητας αποτελεί σημείο διαρραφής που εξυπηρετεί τη διπλή μεταφορά. Συγκεκριμένα, επιτρέπει στα κυρίαρχα κοινωνικά προτάγματα να ενσωματωθούν στο σώμα της επιστήμης της οικολογίας και να υπερκαθορίσουν τις προδιαγραφές της επιστημονικής πρακτικής, την ίδια στιγμή που επενδυμένα με το χρίσμα της επιστημονικής τεκμηρίωσης εξέρχονται στην κοινωνία ως αυταξία που αξιώνει προστασίας.

Giorgos Stamou, Professor of Ecology, Biology Department, University of Thessalonika

Biodiversity and double metaphor: From society to ecology and back to society

In this presentation I undertake to explore ideas developed by S. Sarkar with respect to ethics pertaining to biodiversity protection. Within a critical realist perspective I demonstrate that the concept

of biodiversity lacks scientific concreteness thus, according to Sarkar, it cannot be used for normative purposes. I argue further that it is a source of misunderstandings among scientists, while it functions as a nodal point mediating double transfers between society and scientific practices.

Νίκος Σταυρόπουλος, Lecturer in Legal Theory, Faculty of Law, University of Oxford

Δίκαιο και αξίωση υποταγής

Some political action is legally relevant: it has an impact on the law, defined as the change in legal rights and obligations (powers, privileges, immunities or liabilities) that obtains, without further political action, as a result of some such action. Consider some standard examples – enacting statutes, adopting regulations, deciding cases. What precise aspect of this kind of action is legally relevant? Why so – what gives a given aspect of institutional action legal relevance?

On the orthodox view, institutions shape the law by communication. The fact that a certain statute was enacted and what its text means together explain the impact of its enactment on the law. On some competing views, institutional communication is only part of the explanation. The law further includes standards that justify institutionally produced norms, or excludes institutionally produced norms that fall below some threshold of decency. On such views, it is not true that history and language alone explain the legal impact of institutional action. Substantive normative considerations, plausibly narrowly moral ones, are part of the explanation.

Confining our attention to the way in which these two kinds of view differ, however, is misleading. On some other views, morality does not directly determine legal impact. It explains why the other, nonnormative aspects of political action have legal relevance. The more fundamental controversy brings into play the often overlooked second question singled out above, of what gives legal relevance to certain aspects of the practice.

The fundamental controversy also arises in connection with the explanation of some other phenomena, including making a promise, decision or request – actions or attitudes which are generally understood to result in some distinctive obligations or to have some other distinctive normative significance or impact, or at least to be capable of so doing. The relevant theoretical choices are posed particularly clearly in these domains, so I will explore them in some detail in relation to promising.

Σπύρος Σφενδουράκης, Επίκουρος Καθηγητής Οικολογίας και Βιογεωγραφίας Ζωικών Οργανισμών, Τμήμα Βιολογίας, Πα/μιο Πατρών

Υπάρχει επιστημονική βάση στην ανάγκη για διατήρηση της βιοποικιλότητας;

Η προστασία της βιοποικιλότητας έχει πλέον ενταχθεί στον καθημερινό πολιτικό λόγο και την «κοινή λογική» ως αυταπόδεικτη σχεδόν ανάγκη, άσχετα από το κατά πόσο οι προτιμώμενες πρακτικές συνάδουν με το στόχο αυτόν. Πώς πείστηκε η κοινωνία για την ανάγκη αυτήν; Τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται για την τεκμηρίωσή της περιλαμβάνουν από χρηστικές αξίες μέχρι μεταφυσικές πεποιθήσεις. Η διατήρηση υψηλής βιοποικιλότητας, έτσι, έχει κατά καιρούς και από διάφορους θεωρηθεί ως εν δυνάμει χρήσιμη για τον άνθρωπο, πράγματι χρήσιμη για τον άνθρωπο, απαραίτητη για την ισορροπία της φύσης, σημαντική συνιστώσα της υγείας των οικοσυστημάτων, προστατευτική δικλείδα ενάντια στην κατάρρευση των οικοσυστημάτων, πολύτιμη πηγή γνώσης, ηθική υποχρέωση, θρησκευτική υποχρέωση ή, ακόμα, και ως απορρέουσα από βαθύτερα ένστικτά μας. Υπάρχει, όμως, επιστημονική βάση έστω σε κάποιες από τις προσεγγίσεις αυτές ή πρόκειται απλώς για δοξασίες ή πολιτικές επιλογές;

**Spiros Sfendourakis, Assistant Professor of Ecology,
University of Patras**

Does the need to conserve biodiversity have a scientific basis?

The need to conserve biodiversity is today an integral part of university curricula, international and governmental policies, and research projects. It has entered also into the everyday language of the general public and the media, even though strong conflicts with other interests may still be present locally. In any case, it seems as if the scientists working in ecology and biological conservation have all agreed that it is important to stop the on-going loss of biodiversity. Several lines of argument in favor of this stance have been followed, such as 'biodiversity promotes ecosystem stability and/or resilience', 'biodiversity is crucial for ecosystem services', 'biodiversity is important for ecosystem and/or human health', 'biodiversity is important for biological resources used by humans', 'biodiversity has an intrinsic value as a product of billions of years of organic evolution'. We shall discuss the scientific validity of such claims, in order to evaluate current trends in biodiversity science.

Barry C Smith, Institute of Philosophy, University of London

Sensory Worlds and Well Being

Our conception of our sensory experience is based on a false model of the independent working of the five senses. What we are now learning from neuroscience is just how interactive senses are and how they work to produce the familiar integrated experiences we take for granted. Sensory deficits, even in what are considered to be the lower senses can have a radical impact on

the character of our experience and the quality of life. I shall concentrate on the much neglected contact senses of touch, taste and smell and show how they create an understanding of our environment.

Ανδρέας Τρούμπης, Καθηγητής Οικολογίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Προς μια δαρβινική οικολογία ως αντίδοτο στην «πρασινολογία»

Η Οικολογία, ως συστημικό πεδίο της Βιολογίας, εμφανίζεται σήμερα εξαιρετικά αδύναμη, με την αμφίσημη εικόνα της ως «ηττημένου νικητή» στην αντίληψη της κοινωνίας. Η παλαιά πλέον ταύτιση της «επιστημονικής απόδειξης-πραγματικότητας» με το δήθεν ορθολογισμό του ομώνυμου πολιτικού κινήματος καταρρέει με τη διαπίστωση ότι η *κοινωνική οικολογία* είναι πολιτισμικό κίνημα και όχι πολιτικό: η όποια ανάλυση του φαινομένου οφείλει να το χειρίζεται κατ' ελάχιστον (1) με όρους γένεσης και συγκρότησης κινήματων ή κυριαρχούντος λόγου, στα οποία επικρατεί η λογική της *θυματοποίησης* και της *κρατικοεξαρτώμενης-μη-κρατικής* λειτουργίας ομάδων συμφερόντων – ελεύθερων ενσυνείδητης εσωτερικής agenda ή όχι, και (2) των συστημάτων αξιών που παράγονται και από την επιστήμη σε ένα «γενικό» Δυτικό πολιτισμό.

Θέση μου είναι ό,τι στον πυρήνα του προβλήματος της σύγχρονης Οικολογίας ως επιστήμης -και κατ' επέκταση του πολιτισμικού κινήματος που την επικαλείται- εντοπίζεται η ελλειμματική συγκρότηση της παραγωγής θεωρίας επί των ανώτερων επιπέδων οργάνωσης της Ζωής, πέραν του κυττάρου και του ατόμου, στη βιοχημική και φυσικο-ιστορική τους διάσταση. Το ιστορικό άγχος της Βιολογίας –ή μήπως των Βιολόγων- είναι η ουσία της διασύνδεσης της με τη Φυσική επιστήμη. Το αναπάντητο αυτό ερώτημα μεγιστοποιείται υπό το φώς του κορυφαίου αιτήματος της κατανόησης της επιστήμης ως προαγωγού της επίλυσης προβλημάτων της Ζωής. Στο πεδίο αυτό, η Οικολογία εμφανίζει συστηματικό κενό λόγω του θεμελιώδους επιστημολογικού προβλήματος ως προς τη Μέθοδο της.

Οι οντότητες με τις οποίες ασχολείται η Οικολογία προκύπτουν ως αναδυόμενες κατά μήκος μιας κλίμακας ολοκλήρωσης της οργάνωσης της Ζωής. Όμως εμφανίζεται μια κρίσιμη ασυνέχεια ως προς το χαρακτήρα τους: οι βιοκοινότητες είναι ιστορικές οντότητες, ενώ τα οικοσυστήματα είναι λειτουργικές οντότητες, συνήθως α-χρονικοί μηχανισμοί και διεργασίες. Η βιοκοινότητα αποτελείται από «μέλη», το οικοσύστημα από «μέρη». Η χύδην χρήση τους στην περιβαλλοντική ρητορική, πολύ περισσότερο σε μian «αναπτυξιο(α)στική πρασινολογία», ως επιχειρηματολογία συγκρότησης μιας μετα-ηθικής για τον Κόσμο, παράγει αυτοτελώς πολλαπλά ζητήματα επιστήμης και –κατ' επέκταση πολιτισμού, εφ' όσον εδράζεται επ' αυτής.

Η αυστηρή χρήση ενός δυαδικού μοντέλου «επιλογής-επαγωγής» ως ερμηνείας βιοτικών φαινομένων μπορεί να επαναφέρει μια Δαρβινική ερμηνεία της οικολογικής νομοτέλειας και να απελευθερώσει την Οικολογία από την κοινωνικοπολιτική της στρέβλωση.

Andreas Troumbis, Professor, Professor of Ecology, Department of the Environment, University of the Aegean
Towards a Darwinian Ecology as a remedy to “greenology”

Σταυρούλα Τσινόρεμα, Αναπλ. Καθηγήτρια Φιλοσοφίας,
Διευθύντρια Εργαστηρίου Βιοηθικής, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Βιοηθική και Περιβάλλον

Με ποιά έννοια το φυσικό περιβάλλον αξίζει σεβασμό και προστασία και γιατί; Έχουμε ηθική υποχρέωση προς/ή σε σχέση με, το μη ανθρώπινο περιβάλλον και γιατί; Στην σύγχρονη ηθική θεωρία, υπάρχουν διαφορετικά εγχειρήματα που επιδιώκουν να δικαιολογήσουν περιβαλλοντικές αξίες, ορισμένα από τα οποία υπογραμμίζουν την αισθητικότητα, άλλα την ορθολογικότητα, ως θεμελιώδες κριτήριο για την απόδοση ηθικού status. Μεταξύ αυτών, δεσπόζουσες ωφελμιστικές και «δικαιωματοκρατικές» προσεγγίσεις παρουσιάζουν δυσκολίες συνεκτικής θεμελίωσης. Από το άλλο μέρος, βιοκεντρικά, γαιοκεντρικά ρεαλιστικά μοντέλα εμπλέκουν μια αυθαίρετη μεταφυσική της «εγγενούς αξίας». Μια εναλλακτική θεωρητική προσέγγιση θα αναζητηθεί, η οποία, μολονότι ανθρωποκεντρική, κατά το ότι αναγνωρίζει τους ανθρώπους (δρώντες) ως πηγή της ηθικής αξίας, υποστηρίζει εν τούτοις ότι αποδέκτες της ηθικής αξίας μπορεί (και πρέπει) να είναι και μη-ανθρώπινα όντα καθώς και άλλα μη- έμβια γνωρίσματα ή μέρη του περιβάλλοντος (κλίμα, η Ανταρκτική, οικοσύστημα, κλπ). Μια αντικειμενική και μεταφυσικά «ανώδυνη» θεμελίωση μιας ισχυρής (αν και μη- «ειδιστικής») περιβαλλοντικής βιοηθικής μπορεί, κατ' αυτόν τον τρόπο, να συγκροτηθεί.

Stavroula Tsinorema, Assoc. Professor of Philosophy, Director of Centre for Bioethics, University of Crete

Bioethics and the Environment

In what sense is the natural environment owed respect and protection and why? In contemporary ethical theory, there have been several attempts to justify environmental values and principles, some highlighting sentience, others rationality, as the grounding criterion of moral status. Among them, utilitarian and certain rights-based approaches have justificatory difficulties. Biocentric, ecocentric, realist approaches are heavily loaded with an arbitrary metaphysics of nature's intrinsic value. A theoretical alternative will be pursued which, although “anthropocentric”, in the sense that it accepts that human beings are the source of value and that values do not exist out there in the world to be discovered, it nevertheless argues that the recipients of value may be non-human beings and other parts of the natural environment, too. This approach purports to offer an objective and metaphysically undemanding foundation for a strong (anti-speciest) environmental bioethics.

Γιώργος Χαραλάμπους, υποψ. Διδάκτορας Βιοηθικής,
Πανεπιστήμιο Κρήτης

Αναπαραγωγική Αυτονομία, Γενετική Βελτίωση και Ευγονική

Ο John Harris, μεταξύ άλλων, υποστηρίζει ότι το δικαίωμα μας στην 'αναπαραγωγική αυτονομία' προεκτείνεται τόσο στην επιλογή γενετικών χαρακτηριστικών των απογόνων μας, μέσα από την χρήση των νέων τεχνολογικών εξελίξεων, όσο και στη γενετική βελτίωση ή ευγονική. Ακόμα περισσότερο, επιτάσσει την ηθική υποχρέωση 'βελτίωσης' των απογόνων μας. Μέσα από μια συνοπτική παρουσίαση της επιχειρηματολογίας του John Harris επιχειρείται να γίνει εμφανές αν μπορεί να σταθεί η ηθική αξίωση της 'βελτίωσης' που θέτει ως έκφραση της 'αναπαραγωγικής μας αυτονομίας'.

George Charalambous, Ph.D. candidate in Bioethics, University of Crete

Reproductive Autonomy, Genetic Enhancement and Eugenics

John Harris, among others, claims that our right to 'reproductive autonomy' extends to the use of new technologies which expands our powers and ability to affect another person's fate by means which were previously unknown. More importantly he claims that enhancement is a moral obligation. By presenting and assessing Harris's main line of argument, my target is to investigate and justify whether enhancement is indeed a moral obligation or not.

Μαρία Χατζηκυριάκου, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια ΠΜΣ
«Βιοηθική» Πανεπιστημίου Κρήτης

«Ηθικά Φάρμακα»: συνεχιζόμενη ιατρική εκπαίδευση ή προώθηση σκευασμάτων;

Ένα από τα πλέον ελκυστικά θέματα δημόσιου διαλόγου και κριτικής αποτελεί η επίδραση της φαρμακοβιομηχανίας στη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των επαγγελματιών υγείας, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις ανάπτυξης και διάθεσης νέων φαρμακευτικών ιδιοσκευασμάτων. Η ταχύτατη εξέλιξη που σημειώθηκε τις τελευταίες δεκαετίες στο χώρο της βιοτεχνολογίας και βιοϊατρικής έρευνας, παράλληλα με την υπερ-ανάπτυξη της φαρμακευτικής βιομηχανίας - που καταλαμβάνει σήμερα αξιοσημείωτη θέση στη διεθνή οικονομία - οδήγησαν την ιατρική κυριαρχία σε κρίση και τη φαρμακευτική βιομηχανία να αναλαμβάνει άτυπα το ρόλο του "σιωπηλού συνεργάτη" στο χώρο της συνεχιζόμενης ιατρικής εκπαίδευσης. Το γεγονός αυτό, που για τη

φαρμακευτική βιομηχανία μεταφράστηκε ως ευκαιρία περαιτέρω ανάπτυξης (marketing opportunity), για την ασκούμενη ιατρική σήμαινε τον εγκλωβισμό της μεταξύ των αυστηρά επιστημονικών (ή κατά άλλους επαγγελματικών, professional) και εμπορικών (commercial) πηγών πληροφόρησης. Σήμερα, η ολοένα και μεγαλύτερη χρήση των τελευταίων εις βάρος των πρώτων υποδηλώνει μια μορφή (ηθικής) παραίτησης από την ορθή άσκηση της ιατρικής: την απουσία μηχανισμών αυτορρύθμισης για την υπεράσπιση του ιατρικού καθήκοντος (παρά δικαιώματος) στη γνώση. Παράλληλα, η αμφισβήτηση των προγραμμάτων συνεχιζόμενης ιατρικής εκπαίδευσης της ακαδημαϊκής κοινότητας, παρά τη μοριοδότησή τους, φανερώνει την αγωνία ότι παρόμοια προγράμματα μπορεί στο μέλλον να κριθούν απαραίτητα για την ανανέωση της άδειας ασκήσεως επαγγέλματος. Η απώλεια ελέγχου της επιστημονικής γνώσης φαίνεται να σχετίζεται περισσότερο άμεσα (παρά έμμεσα) με τη βαθύτερη κρίση ταυτότητας των επιστημόνων υγείας. Μήπως, τελικώς, η απάντηση για το κατά πόσο και μέχρι ποιο βαθμό η ιατρική πληροφόρηση – με τον τρόπο που πραγματοποιείται σήμερα – μπορεί να επηρεάσει τη λήψη ορθών (ιατρικών) αποφάσεων μπορεί να δοθεί μόνο μέσα από πολιτικές διαδικασίες;

Memi Xatzykiriakou, 'Bioethics' M.A. student, University of Crete

“Ethical Drugs”: Continuing Medical Information over Pharmaceutical Promotion?

Among other challenging issues in medical practice, the increasing influence of commercial sources on physicians' education - especially on new drug products - has been revived as an urgent topic, drawing public attention to breaches by the pharmaceutical industry. The rapid escalation of innovation in biomedical research and biotechnology at mid-century that resulted in a growing industry – a dominant force in worldwide economy – produced also a crisis of professional authority in the medical field and nominated the pharmaceutical industry as “silent partner” in continuing medical education. For the industry, this (fact) was translated as a marketing opportunity for further expansion (“having no intent to urge physicians to act without adequate knowledge”), while for the medical practitioners it was considered a trap between commercial and professional sources of information. Nowadays, the overuse of the former over the latter indicates a kind of a moral quit of good clinical practices: the absence of any kind of self-regulating mechanisms to protect the primary responsibility (rather than the prerogative) of the medical profession to obtain reliable information on prescribing drugs. On the other hand, the resistance of medical practitioners towards accredited CME courses, derived from leaders in academic medicine, shows their opposition to support programs that might become tied to licensing and thus pose a new set of regulatory burden. This loss of knowledge control openly questions either or not, the medical profession could still be served in the best possible way without compromising patient care. Does this balance between information and regulation remain a challenge for those that object to either one of these two alternatives?

Μαντώ Χωραφάκη, Παναγιώτης Κοτσώνας, Μεταπτυχιακοί Φοιτητές ΠΜΣ «Βιοηθική» Πανεπιστημίου Κρήτης

Παρηγορητική Φροντίδα: Όσο νωρίτερα τόσο καλύτερα;

Οι ασθενείς με μη μικρό-κυτταρικό, μεταστατικό καρκίνο του πνεύμονα βιώνουν ένα ευρύ φάσμα συμπτωμάτων, το οποίο επηρεάζει την σωματική, την ψυχολογική και την πνευματική τους υγεία. Στο κυρίαρχο ιατρικό παράδειγμα, όλες οι προσπάθειες στρέφονται γύρω από τον άξονα της ασθένειας και της αντιμετώπισης των συμπτωμάτων της. Ωστόσο, έρευνες επισημαίνουν ότι αυτό το μοντέλο έχει βασικές αδυναμίες όπως: η απουσία ρεαλιστικής ενημέρωσης των ασθενών σχετικά με το προσδόκιμο επιβίωσης και τα προσδοκώμενα οφέλη από τις στοχευμένες θεραπείες, η άσκοπη, επιθετική αγωγή στην τελική φάση της νόσου και η ελλειμματική διαχείριση των ψυχολογικών διαστάσεων της ασθένειας. Παρουσιάζουμε την μελέτη των Temel et al., σύμφωνα με την οποία η έγκαιρη εισαγωγή τους σε μια ομάδα παρηγορητικής φροντίδας (ΠΦ), οδήγησε σε άμβλυνση των ανωτέρω προβλημάτων ενώ παράλληλα, αύξησε το χρόνο της επιβίωσης τους. Επίσης, εξετάζουμε ποια από τις δύο προσεγγίσεις –συμβατική και ΠΦ- ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες των ασθενών, σε συνάρτηση με τις αρχές της αυτονομίας και της αξιοπρέπειας, οι οποίες είναι αναγνωρισμένες από τις δυτικές χώρες ως θεμελιώδεις άξονες της ολοκληρωμένης φροντίδας ασθενών.

Manto Chorafaki and Panagiotis Kotsonas, 'Bioethics' M.A. students, University of Crete

Palliative Care: The sooner the better?

Patients with non-small cell, metastatic lung cancer experience a wide range of symptoms, which affect the physical, psychological and spiritual health. In the dominant medical example, all efforts revolve around the axis of the disease and treatment of symptoms. However, surveys indicate that this model has major deficiencies such as lack of realistic information to patients on life expectancy and the expected benefits of targeted therapies, unnecessary, aggressive treatment in the final phase of the disease and deficient management of the psychological dimensions disease. Introducing the study of Temel et al., whereby early introduction to a group of palliative care (PC), led to mitigate the above problems while increased the time of survival. Also, consider which of the two approaches, conventional and PC, best meets the needs of patients, according to the principles of autonomy and dignity, which is recognized by Western countries as fundamental pillars of the comprehensive care of patients.